

DEN NYA TIDENS

Vodka

Under nittonhundratalet handlade vodka om marknadsföring och image snarare än innehållet i flaskorna. Men under senare år har utvecklingen tagit en vändning i ny-gammal riktning och hantverk och karaktär har blivit ledord. Resultatet har inte låtit vänta på sig. Marknaden för lyxvodka har ökat explosionsartat och märken som Belvedere, Grey Goose, Purity och Elit tränger nu ut gamla trotjänare från barhyllorna.

AV: LEIF JOHANSSON

VILL MAN VETA HUR MARKNADSFÖRING SMAKAR ska man dricka vodka. Ingen annan spritdryck smakar så lite och backas upp så tungt av storslagna kampanjer och massiva reklambudgetar.

Men sakta men säkert håller nu vodikamarknaden på att förändras. De senaste åren har många mindre producenter

börjat utveckla vodka som smakar helt annorlunda än den vi tidigare har hållit tillgodo med. Nu kommer fylliga, fruktiga, oljiga och välsmakande vodkor med massor av karaktär. Vodka som kan drickas ren som den är, med is, eller som en lite kraftfullare bas i drinkar. Idag finns det knappast en bar som inte har åtminstone någon lyxvodka på hyllan. Det blir allt vanligare att gästerna inte bara beställer en vodkadrink, utan att man istället tar in en Grey Goose Martini eller en Stoli on-the-rocks på samma sätt som whiskyentusiaster inte nöjer sig med att beställa en singel malt utan vill ha ett specifikt märke. I dag är vodka trendigt och hett. Och själva vodkan blir bättre och bättre.

Vodkan har en östlig och en västlig historia. Vissa menar att konsten att koka vodka föddes i länderna kring Kaukasus för minst 1000 år sedan. Enligt andra källor finns det mycket som talar för att dess vagga stod i Polen. Oavsett vilket har vodkan spridit sig norrut och österut och blivit de nordliga ländernas vin och i vissa fall en genuin del av dessa länders dryckeskultur. Den traditionella ryska vodkan är ofta robust, sötaktig och spritig. Den polska har mycket gamla anor och är en kraftfull dryck med oljig karaktär, som ofta håller hög kvalitet.

Den västliga vodkans historia är betydligt yngre. Den löper i princip parallellt med det moderna samhällets utveckling och möjligheten att dricka drinkar på barer. Vodkan

i väst är mest en neutral drinkbas. Smak och karaktär har filterats bort och resultatet är som dryck betraktat tämligen impotent. Men den bärs fram av en miljardindustri med enorma resurser. När Absolut lanserades 1979 blev den en så massiv framgång att den orsakade en djup kris inom många traditionella dryckessegment. När dessutom amerikanska tv-serier lärde en hel värld att dricka drinkar fick whisky- och cognacproducenterna känna av hur flyktiga konsumenternas dryckesvanor kan vara. Absolut tydliggjorde dessutom betydelsen av elegant design och modern ”branding” för en produkts framgång. Den var förmodligen inte bättre än någon av huvudkonkurrenterna, men marknadsföringen var skicklig och det dröjde inte länge förrän Absolut var världsetta.

På senare år har vodka utvecklats i en helt annan riktning. Det har kommit flera nya märken som gör anspråk på att smaka mycket istället för lite, och som är betydligt mer sofistikerade och karaktärsfyllda än sina föregångare. Först ut var Grey Goose som tillsammans med Belvedere och Level tillhör det så kallade Super-Premium-segmentet. Därefter höjde Stolichnaya ribban ytterligare ett par snäpp med Stoli Elit som på senare år har följts av märken som Ultimat, Cavalli och Purity. Dessa är moderna lyxvodkor klassificerade som Ultra-Premium-vodka, och som en naturlig följd av att fler kvalitetsvodkor nu har dykt upp på marknaden har också konsumtionsvanorna förändrats.

FAKTA OM VODKA

Vodka kan framställas ur allt som innehåller stärkelse och som kan omvandlas till jäsbart socker. Det vill säga en hel rad olika råvaror. Men det är endast om råvaran inte är säd eller potatis som man på etiketten måste ange vilken råvara som har använts.

VETE – är frisk, fräsch och brödig i sin stil. Om den destilleras på ett sådant sätt att smakerna bevaras, brukar den också uppfattas som maltig, söt och fyllig med lakritstoner i eftersmaken.

KORN – skapar förutsättningar för ren, fräsch och ganska lätt vodka, med allt från lätt till väldigt tydlig sötma. Vanlig i Finland och Tyskland.

RÅG – är ofta fyllig och oljig med kryddiga aromer och viss sötma. Används numera huvudsakligen i Polen eller som delingrediens.

MELASS – den klart vanligaste råvaran vid vodka-produktion. Används uteslutande för framställning av lågprismärken. Melassprit är neutral, fast ofta med en obalanserad sötma med drag mot smörkola.

MAJS – används liksom melass till billigare märken, framför allt i USA. Spriten är neutral, lätt och upplevs ofta som eldig.

POTATIS – var förr en vanlig råvara i Sverige men är numera tämligen ovanlig då den ger låg avkastning och skillnaderna i kvalitet är stora. Potatisvodka upplevs ofta som lite tung och klumpig men har samtidigt en behagligt krämig konsistens.

Numera är det ofta vanligt att blanda två eller flera råvaror för att skapa en mer komplex helhet, på samma sätt som exempelvis cognacsproducenter gör med olika åldrar och druvsorter.

»VODKA KAN FRAMSTÄLLAS UR ALLT SOM INNEHÅLLER STÄRKELSE OCH SOM KAN OMVANDLAS TILL JÄSBART SOCKER. DET VILL SÄGA EN HEL RAD OLIKA RÅVAROR. MEN DET ÄR ENDAST OM RÅVARAN INTE ÄR SÄD ELLER POTATIS SOM MAN PÅ ETIKETTEN MÅSTE ANGE VILKEN RÅVARA SOM HAR ANVÄNTS.«

Enligt EU-reglering måste vodka, för att få kallas vodka, först destilleras till minst 95% vol. och därefter spädas ned till lägst 37,5% vol. Syftet med destillation, förutom att skapa en hög alkoholhalt, är att antingen skapa en så ren vodka som möjligt eller att skapa en balans där man bevarar råvarornas smaker och egenskaper.

Fram till mitten av artonhundratalet destillerades all vodka i enkelpannor, så kallade pot stills. Sådan hantverksmässig produktion är arbetskrävande och dyr men resultatet är oöverträffat om man söker en sprit med karaktär.

Idag tillverkas 99% av all vodka genom kontinuerlig destillation i kolonpannor. En industriell process som möjliggör storskalig och billig produktion av alkohol – men som efterlämnar ingen eller knappt någon karaktär alls från råvaran.

Då det länge varit en trend att vodka ska vara så neutral som möjligt har de flesta vodikproducenter valt att filtrera bort eventuella kvarvarande smaker efter destilleringen. Vanligast är träkolsfilter men även andra metoder med sand och kalksten förekommer. Under senare år har även en mängd innovativa varianter dykt upp, bland annat diamant-, guld och platinumfilter. Exakt vilka effekter dessa filter har på slutprodukten har ingen kunnat påvisa.

Men så finns det producenter som väljer den motsatta vägen och går mer varsamt fram. Några få väljer till och med att helt låta bli filtrering för att behålla destillatens grundsmaker.

Vodka delas in i lågpris, standard, premium, super-premium och ultra-premium. Kategoriseringen baseras på pris och kvalitet, vilka i sin tur bygger på val av råvaror, destillationsmetoder etc.

Annons

VODKAPROVNING

Jag beslöt att genomföra en grundlig och väl genomarbetad vodkaprovnig där ett stort antal vodkamärken från alla de olika kvalitetssegmenten ställdes mot varandra. Resultatet var intressant då de välkända märkena inom premiumsegmentet generellt upplevdes snarlika lågprismärkena. Ofta var de billigare sorterna minst lika bra som de inom mellanskiktet. Både märkesledarna och lågpriskonkurrenterna upplevdes generellt som neutrala och intetsägande. Däremot var variationen inom super- och ultra-premiumsegmenten överraskande stor. Här återfanns samtliga toppar i provningen men också några rejäla besvikelser.

Efter att ha provat så här många sorter kan man fastslå att priset inte automatiskt återspeglar kvaliteten. Det är möjligt att både köpa bra lågprismärken och mindre bra premiumvodka. Det är dock uppenbart att om du söker en stor vodkaupplevelse så finns inget annat val än att öppna upp plånboken.

SÅ TESTADES VODKAN

För att på bästa sätt bedöma kvaliteten på provade vodkasorter har vi valt att genomföra provningen i tre delmoment:

”Straight” rumstempererad i tulpanglas.

”On the rocks” utspädd med is i tumblerglas

”Vodka Martini” rörd med is och en touch av vermouth, serverad i martiniglas.

Jag har använt mig av den internationella hundrapoängskalan och räknat ut varje provad produkts snittpoäng. Bedömningen är uppdelad i doft, smak, eftersmak och helhetsupplevelse. Grunden är enkel. Ju bättre vodka desto större komplexitet och nyansrikedom. Spritigheten ersätts av karaktär och vodkan ska vara rund och värmande istället för brännande.

PURITY VODKA

98 P.

480:-, Art.nr: 86519

Frisk och perfekt balanserad doft i mineralrik, egen stil. Silkeslen, fyllig och smakrik med inslag av nougat, malt och anis med en sötsalt avslutning. Nydanande vodka i egen personlig stil.

GREY GOOSE

88 P.

459:-, Art.nr: 81889

Mild, något neutral doft men med fin sädeskaraktär. Halvfyllig, väl sammansatt och alkoholkryddig med inslag av mynta, citrus och mineraler. Eldig avslutning.

STOLI ELIT

95 P.

495:-, Art.nr: 70430

Mild, ren och mycket välbalanserad doft i högklassigt rysk stil. Oljig, behagligt kryddig med påtaglig sötma vilket balanseras med ett finstämt inslag av citron. Maffig.

LEVEL

87 P.

449:-, Art.nr: 70547

Intressant, oljig, fruktig, sädesmättad vodka men något obalanserad doft. Mjuk, fruktig och kryddig med tydlig citrus- ton och överraskande robust avslutning.

BELVEDERE VODKA

91 P.

349:-, Art.nr: 37

Elegant och sädesmättad doft med dragning åt skiffer. Halvfyllig vodka i stilren och balanserad stil med inslag av mineral, peppar, citrus och en viss sötma. Stringent.

SMIRNOFF BLACK NO 55

85 P.

259:-, Art.nr: 73

Frisk och finstämd med en balanserad veteton och mjuk sötma. Smaken är kryddig, maltsöt och nötig. En viss eldighet i eftersmaken

stör dock helhetsintrycket.

ABSOLUT 100

83 P.

349:-, Art.nr: 89638

En hustypisk, finstämd, ganska söt och pepprig vodka i en tydligt sädesmättad stil. Tämmligen karaktärsfull och överraskande snäll med tanke på alkoholhalten.

SKYY 90

81 P.

699:-, Art.nr: 85859

Mjuk, lätt och frisk med en behaglig mineralton. Smaken är mild med lätta sädesinslag och diskreta citrustoner. Finstämd på gränsen till neutral vilket ger en lätt eldig avslutning.

KETEL ONE

90 P.

449:-, Art.nr: 86902

Rund, ganska robust, men ändå balanserad sädesdoft med mjuka, kryddiga inslag. Halvfyllig, lite eldig och karaktärsfull i kryddig stil. Busig och oblyg.

HEAVY WATER

88 P.

299:-, Art.nr: 49

Dov, mineralsöt doft. Gräddig, nästan krämigt fyllig i robust stil med tydlig maltsötma och friska mineral- och citrustoner. Vinner mer poäng på charm än elegans.

LÄS OM VINNAREN
PURITY VODKA ➔

EN NY STANDARD INOM VODKA

På anrika Ellinge Slott utanför Eslöv har en världsunik tillverkning av vodka påbörjats. Bakom den svenska mångmiljonsatsningen finns bland andra den flerfaldigt prisbelönade master blendern Thomas Kuuttanen. Det är han som har utvecklat Purity Vodka.

AV: LEIF JOHANSSON

Resultatet av det tålmodiga utvecklingsarbetet

talar sitt tydliga språk. Ingen annan vodka har varit lika framgångsrik i internationella dryckestävlingar de senaste åren. I prishyllan på Ellinge Slott trängs guldmedaljer och troféer från dryckestävlingar där man har gjort rent hus med branschens tunga drakar.

– Nästan all vodka tillverkas så att den helst inte ska smaka någonting. Så länge våra konkurrenter fortsätter på det spåret gör de det lätt för oss. Med Purity är det precis tvärtom. Vi vill lyfta fram och förädla vodkans egen karaktär. Vodka ska smaka vodka, men det är milsvida skillnader mellan olika kvaliteter. Bra vodka ska med fördel kunna njutas som den är, men den ska också få drinkar att lyfta en nivå. Därför involverade vi tidigt ett flertal av världens bästa bartenders och sommelier i vårt utvecklingsarbete, säger Thomas Kuuttanen.

Purity Vodka har inte mycket gemensamt med industriell vodikaproduktion utan är på väg att skapa ett nytt kapitel i vodkans historia. Puritys hemlighet ligger till stor del gömd i den unika egenutvecklade pannan på Ellinge Slott. Till skillnad från annan vodka tillverkas Purity i en enkelpanna, pot still, enligt samma grundprincip som maltwhisky, calvados och andra exklusiva drycker.

Ett destillat från en pot still är oändligt mycket mer smakrikt och komplext, men också betydligt mer kostsamt att framställa än kolonndestillerad sprit. Att bränna vodka

»NÄSTAN ALL VODKA TILLVERKAS SÅ ATT DEN HELST INTE SKA SMAKA NÅGONTING. SÅ LÄNGE VÅRA KONKURRENTER FORTSÄTTER PÅ DET SPÅRET GÖR DE DET LÄTT FÖR OSS.«

i en pot still är egentligen en fysikalisk omöjlighet, eftersom destillatet måste nå 96 procent för att få kallas vodka. En sådan raffineringsgrad är omöjlig att uppnå med traditionell potstilldestillation, och det är just därför som vodka normalt tillverkas i kolonnpannor med kontinuerlig destillation.

– Men i vår pannkonstruktion kombineras en traditionell potstilldestillation med helt ny teknik. När destillatet lämnar potstillpannan leds det vidare in i två höga torn där spriten värms upp och kyls ned i hela 16 våningar, för varje våning som destillatet klättrar ökar renhetsgraden. När vi tappar av behöver destillatet inte ens filtreras, hela den genuina vodkasmaken förblir orörd, berättar Thomas Kuuttanen.

Den unika destillationsprocessen gör att bara en mycket liten del av destillatet används. Thomas Kuuttanen talar om att hitta den perfekta skärningen. Upp till 90 procent av det som kommer ut ur pannan kasseras, ett faktum som skulle göra de flesta destilleribolag vansinniga.

Den unika karaktären hos Purity Vodka kommer från den hantverksmässiga potstill-destillationen som sker på Ellinge Slott. Den yppersta delen av detta destillat, det så kallade ”hjärtat”, blandas sedan med ekologisk kolonndestillerad sprit och just kombinationen av de två destillationsmetoderna – den småskaliga och unika potstillpannan och kolonndestillationen – ger Purity en exceptionell mjukhet, karaktär och fyllighet.

Hemligheten bakom Purity är inte bara den unika pannan och den snäva skärningen av destillatet. Det är också perfektionen in i minsta detalj. Man har inte sparat på någonting. Är guld det bästa materialet för delar av utrustningen, så duger det inte med mässing. Vetet och kornet odlas naturligtvis med samma omsorg på Ellinges ägor. Det mineralrika destillationsvattnet kommer från den lokala källan medan vattnet till nedspädningen är en kombination av naturligt och avjoniserat vatten från en skyddad vattentäkt.

Purity liknar ingen annan vodka. Den är mjuk, fyllig och värmande snarare än eldig. Karaktären är fruktig åt det ol-

jiga hållet. Den är fullspäckad med mineraltoner och har en läcker sötsalt brytning som kan ses som ett skolboksexempel på umami. Purity ska inte jämföras med annan vodka. Det är helt enkelt en omdefiniering av begreppet vodka.

Det kan vara svårt att förklara, men smaka så förstår du.

COCKTAILS

PURITY MARTINI

6 cl Vodka
2 cl Kolsyrat mineralvatten (utan smak)

Rör Vodka (gärna testvinnare Purity Vodka) med vatten och is i en shaker. Sila och håll upp i kylt martiniglas. Dekorera med tunt skuret limeskal.

ROSIE Z

5 cl Vodka
1,5 cl Rosenvatten
0,5 cl Martini Rose
1 stänk Angostura bitter

Rör ingredienserna tillsammans med is i en shaker. Sila och håll upp i kylt martiniglas. Dekorera med färskt rosenblad.

VODKA MARTINI

6 cl Vodka
0,5 cl Noilly Prat (torr, vit vermouth)
Citronskal

Rör Vodka med Noilly Prat och is i en shaker. Sila och håll upp i kylt martiniglas. Spraya citronoljan från citronskalet över drinken. Serveras med två gröna oliver av god kvalitet på en drinkpinne (glöm inte att skölja av oliverna innan de används). Oliverna kan ersättas av en tumnagelstor bit citronskal.

BRILLIANT MOJITO

6 cl Vodka
2 cl Sockerlag
Limeklyftor
Myntablad (gärna Yerbabuena)
Sodavatten

Muddla sex limeklyftor och åtta myntablad i ett longdrinkglas. Fyll på med Vodka, sockerlag och krossad is. Toppa med sodavatten. Dekorera med myntablad.

EXCLUSIVE BUBBLES

3 cl Vodka
1,5 cl Pomegranatelikör
1 matsked färska granatäpplekärnor
Champagne

Bygg upp Vodka och likör i ett högt champagneglas. Toppa med väl kyld champagne. Häll försiktigt i granatäpplekärnorna.

MOSCOW MULE

6 cl Vodka
2 cl färsk limejuice
Limeklyftor
Ginger Beer (alternativt Ginger Ale)

Fyll Vodka och limejuice över generöst med is och limeklyftor i ett longdrinkglas. Toppa med Ginger Beer alternativt Ginger Ale.

